

שמעתא עמיקתא

גליון תקכ"א | פרשת כי תצא | תשפ"ד | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

פניני הלכה

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

שמעתא אליבא דהלכתא

האם חייב לישון בסוכה כשעל פי התחזית עתיד לרדת גשם

א. חובת אכילה בסוכה כשיורדים גשמים. ב. פסקו הגשמים. ג. שיהה בסוכה כשיורדים גשמים. ד. עתידים לרדת גשמים בזמן השינה או הסעודה. **א. חובת אכילה בסוכה כשיורדים גשמים**

איתא בסוכה (כו.) מצטער פטור מן הסוכה ומשמשי חייבים, חולה הוא ומשמשי פטורים. ופרשו **בתוס'** (שם ד"ה הולכי) דמצטער פטור משום דקעין תדורו בעיניו, ואין אדם דר במקום שמצטער. וכ"כ **המ"ב** (סי' תרמ ס"ק יא). ועיי' **בשו"ע** (סי' תרלט סעי' א) שפסק **כהרשב"א** דס"ל דפטור זה נאמר אף בלילה הראשונה. ו**הרמ"א** פסק **כהר"ן** החולק עליו. ועיי' **בשמעתא עמיקתא** גליון קצ"ו. ותנן **בסוכה** (כח.) ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה. ו**פרש"י** משתתקלקל המקפה לה תבשיל קפוי לא עב ולא רך קרוי מקפה. ו**בגמ'** (כט.) איתא תנא משתסרח המקפה של גריסין. ו**פרש"י** מקפה של גריסין. ממחרת להתקלקל בגשמים מעט. וכת' **הרוקח** (עמ' קטו ד"ה בסוכות) בשם **הירושלמי** (פ"ב ה"י) לא סוף דבר מקפת גריסין אלא אפי' מקפת כל דבר.

ועיי' **ברמב"ם** (פ"ו ה"י) שמבואר דאפי' לא היה שם מקפה כל שירדו גשמים שנר' באומדן הדעת שאילו היתה שם מקפה היתה מתקלקלת יכול לצאת. וכ"כ להדיא **הסמ"ג** (עשה מג). והקשה **הטור** (סי' תרלט) דאין משמע כן מדלא אמר כדי שתסרח המקפה אלא משתסרח משמע שתסרח ממש. ו**הב"י** כת' דלאו דיוקא הוא דהיאך אפשר דלא יבא מתני' שיעורא היכא דליכא מקפה, היכל עיי' לומר דמכדי שתסרח המקפה שמיני לה. וכן פסק **השו"ע** (סי' ה) שאם ירדו גשמים, הרי זה נכנס לתוך הבית כו', משירדו לתוך הסוכה טפות שאם יפלו לתוך התבשיל יפסל אפי' תבשיל של פול. והוסיף **הרמ"א** דאפי' אין תבשיל לפניו הדין כן. וכת' **הר"ן** (נג' ד"ה מתני' כ) על הא דירדו גשמים מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה, דנ"ל דדוקא כשהתחיל לאכול הוא דאינו מותר לפנות אלא משתסרח המקפה כדי שלא יראה כמבעט בסוכתו ויוצא, אבל אם עדיין נכנס בה כל שמצטער מחמת גשמים פטור כו', זהו דעתך, אבל למעשה אינו סומך על סברתו אחר שאין בזה ראייה ברורה, עיי'. ועיי' **בבכור"י** (סי' ס) דאע"פ **שהר"ן** לא רצה לסמוך על סברתו, מ"מ נ"ל שמתעם זה לא יברך ליישב בסוכה כל שהגשמים יורדים משצטער על ידם בסוכה אפי' אין יורדין טפין עבות שתסרח המקפה.

ב. פסקו הגשמים

ואיתא עוד **בסוכה** (עו) היה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור סעודתו. וכן פסק **הרמב"ם** (עו). וכן הוא **בשו"ע** (שם סעי' ה). וכת' **הר"ן** (שם) דברייתא דנקט היה אוכל בסוכה וירדו גשמים לרבותא נקטיה דאע"ג דכבר היה אוכל והתחיל במצוה כיון שירד אין מטריחין אותו לעלות וכ"ש אם התחיל לאכול חוץ לסוכה מחמת הגשמים ופסקו שאין מטריחין אותו עד שיגמור סעודתו. זהו דעתך, אבל למעשה אינו סומך על סברתו אחר שאין בזה ראייה ברורה, עיי'. והביאו **הב"י** (סי' תרלט). ו**הריטב"א** ועוד פוסקים המובאים לקמן הקילו בזה. וכן פסק **המ"ב** (סי' לה) דאף כשהיו יורדין גשמים היה בביתו ואכל בביתו א"צ לפסוק סעודתו בביתו אלא גומר בביתו. ועיי' עוד בזה להלן אות ה'.

ג. שינה בסוכה כשיורדים גשמים

ואיתא עוד שם היה ישן תחת הסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין לעלות עד שיעור ויעלה עה"ש. ו**פרש"י** עד שיעור משיעלה עה"ש, לאפוקי אם הקיץ משנתו בלילה דאין מטריחין, ואם עלה עה"ש ולא נעור אין מקיצין אותו. וכן גורס **הרא"ש** (סי' ס).

אבל **הרי"ף** (נג' גורס עד שיאור משיעלה עה"ש). וכך משמע **מהרמב"ם** (פ"ו ה"י) שכת' דישן בביתו עד שיעלה עה"ש. ו**הר"ן** (נג' ד"ה ה) כת' דלפי גרסת **הרי"ף** עד שיאור פירושו שיעלה עה"ש דאז חייב לעלות, אבל קודם לכן אע"פ שנעור אין מטריחין אותו לעלות, וי"א דאף לפי גירסא זו שאם לא נעור פטור אף משיעלה עה"ש עד שיגמור שינתו ולא גרע מסעודה דאמרינן בה עד שיגמור סעודתו, וחוכך אני בזה לפי גירסא זו דסעודה אין לה זמן ידוע, אבל שינה אפשר שכיון שזמנה אינו אלא בלילה כל שעלה עה"ש הוי כגמר לגבי סעודה, ומיהו אם תקפתו שינה משמע דאי דפטור משום מצטער. ו**המ"מ** (פ"ו ה"י) כת' שדברי **ה"ה** הנ"ל הן עיקר. ו**השו"ע** (סי' תרלט סעי' ז) פסק שאם היה ישן וירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך הבית, ופסקו הגשמים, אין מטריחין אותו לחזור לסוכה כל אותה הלילה, אלא ישן בביתו עד שיעלה עה"ש. והוסיף **הרמ"א** ויעור משנתו. ו**פרש"י** (סי' מג) פ"י שיעור משנתו מעצמו וא"צ להקיצו, גם אין מחויב למסור שנתו לאחרים שיקיצוהו כשיאור היום. וכת' **הערוה"ש** (אות כ) דמצטער בענין שינה קל מאכילה, שלענין אכילה צריך לשער כדי שיתקלקל המאכל, ובשינה א"צ לשער כן, דבגשמים מועטים אין צער לישן שם ויוכל לצאת כו', ואין להחמיר בזה ונקרא הדיוט אפי' אינו חושש כלל במעט טיפות.

ועיי' **בלבוש** (אות ה) שכת' שאם היה ישן בסוכה וירדו גשמים ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים, אין מטריחין אותו כו', ואפי' נעור משנתו בלילה אינו חוזר עד שיעלה עה"ש וינער משנתו, ד"שינת כל הלילה כסעודה א' דמיא שכן הוא דרך העולם, כו', עיי'. והעירוני ד"ל לפי סברא זו שבזמנו שדרך העולם לישון גם אחר שעלה עה"ש יכול להמשך לישון בביתו אף אם הקיץ משנתו.

ד. עתידים לרדת גשמים בזמן השינה או הסעודה

וכת' **הבכור"י** (סי' תרלט ס"ק לד) על הא שכת' **השו"ע** הנ"ל שאין מטריחין אותו לחזור עד שיעלה עה"ש, דהטעם שא"צ לחזור לסוכה אף שעתה אין לו צער בישיבה בה, היינו משום שאין זה תשבו כעין תדורו, שדרך האדם שאם כבר התחיל לאכול מחוץ לביתו מפני הגשמים שאינו חוזר לביתו באמצע אכילתו, אבל אין טעם הפטור משום מצטער שטורח לו לחזור לסוכתו, דלא מצינו מצטער דפטור אלא כשהוא מצטער בעת הישיבה עצמה, עיי'. ובדרך זה כת' **הערוה"ש** (שם אות כד).

ולפי"ז ישל דבגוונת שידוע, באמצעות שירות תחזית מזג אויר וכדו', שעתידי לירד גשם בהמשך הלילה, באופן שיהיה פטור מהמצוה, ריאל ללכת לישון מתחלת הלילה בביתו, משום שאין דרכם של אנשים לישון במקום שידוע שעתיד להירטב ואין זה כעין תדורו. ועיי' בלבוש המובא לעיל שכתב דשינת כל הלילה כסעודה אחת דמיא שכן הוא דרך העולם.

וכן מצינו **בריטב"א** (סוכה כט. ד"ה ת"ה) שכת' על הא דת"ר היה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות, ומינה שאם לא היה אוכל עדיין ראה גשמים באין ושמים מתקדרין בעבים שאוכל חוץ לסוכה ואין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור כל סעודתו. וכן נקט דעת **הריטב"א בבכור"י** (סי' ס) שהרי כת' שמשמע **הריטב"א** דאפי' לא ירד גשמים עדיין רק ראה שגשם ודאי ממשמש ובא אינו חייב בסוכה וא"כ הוי גם סוף ספק ברכה, עיי'. כלומר מלבד בגוונת דר"ן לעיל אות ב' היכן שהגשמים יורדים משצטער על ידם בסוכה אפי' אין יורדין טפין עבות שתסרח המקפה אינו מברך, גם אם עתיד לרדת גשם אחר מברך. ו**בדעת תורה למהר"ש** (על סעי' ה) הביא דברי **הריטב"א**, וכת' שהוא נגד הפוסקים, וצ"ע לענין ברכת לישב בסוכה ככה"ג, עיי'.

אלא **שהח"י** (כלל קמו אות ז) למד **מהריטב"א** שאם יורדין גשמים כשהיה בביתו ואכל בביתו, אע"ג שעדיין לא טרח עצמו (כלומר לא עקר מהסוכה מחמת הגשמים), אפי"ה א"צ לפסוק סעודתו אלא גומרה בביתו. וכדבריו פסק **המ"ב** (סי' לו ושה"ש ע"ב). ו**בספר הסוכה** (הוספות והערות על פ"ו אות א) דייק מזה דלא ס"ל **להמ"ב כהבכור"י** אליבא ד**הריטב"א**. אולם יש לדחות דס"ל **להח"י** ו**המ"ב** דדין זה שהביאו ע"פ **הריטב"א**, ודאי אמת הוא וליף לה מזה שסיים **הריטב"א** ואין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור כל סעודתו" משמע שאף בגוונת שעדיין לא טרח עצמו (דבזה מיידי התם) פטור עד גמר סעודתו, אבל לעולם י"ל דגם הם מודים שאף הבנת **הבכור"י** בדברי **הריטב"א** נכונה היא וכדמוכח **מהריטב"א** גופא. ועיי' **בחוט שני** (פ"א אות יא).

ועיי' עוד **בבכור"י** (סי' כט) שכת' שאף שירדין טפות לסוכה מ"מ אם אינם יורדין למקום שיושב שם צריך לאכול בסוכה בעוד שעדיין אינם יורדים עליו ועל שולחנו, ואפשר דאפי' ברכת לישב בסוכה יכול לברך, וכן משמע **במהר"ל** (הל' סוכה אות ט) שכת' שאם ירדו גשמים בימי החג, כלל הוא שידמיו עליו סוכה כביתו דאם גשמים כי האי ירדו עליו בביתו במקום אכילתו או במטתו וזו יקום ויפנה למקום אחר אף כאן יקום מאכילתו או ממתו, עכ"ל (המהר"ל), משמע בפירושו שהכל תלוי במקום ישיבתו או שכיבתו, עיי'. ועיי' **במ"ב** (סי' סג) שהביא דברי **הבכור"י**, וסיים דעיי"ש שבמביא קצת ראייה לזה **מהמהר"ל** ונ"י דאם הוא איסטניס ומצטער בזה יכול לצאת ועכ"פ לא יברך, עיי'.

האם מברכים ברכת שעשה לי כל צרכי ביוה"כ

א. אמרינן **בברכות** (ט.) כי מתער אומר אלהי נשמה וכו', כי שמע קול תרנגולא לימא ברוך אשר נתן לשכוי וכו', כי פתח עיניה לימא ברוך פוקח עורים וכו', כי סיים מסאניה לימא ברוך שעשה לי כל צרכי וכו', כי מעטף בציצית לימא ברוך וכו' להתעטף בציצית, כי מניח תפילין וכו'.

והנה מלשון הגמ' נראה דכל הני ברכות נתקנו על הנאת האדם ובשעה שנהנה, כשם שמברך להתעטף בציצית בשעה שבא להתעטף בציצית. מיהו כתב **הרא"ש** (פ"ט סי' כ"ג) דברכת הנותן לשכוי יכול לברך אף אם לא שמע קול תרנגול, שאינה אלא הודאה למקום שנתן לו בינה והבנה וברא לנו כל צרכינו דאף אם ישן אדם בבית אפל יבחיין ביאת היום עיי' קול התרנגול. אבל כל הנך ברכות שהן להנאתו, כגון מלבוש ערומים ועוטר ישראל ושעשית לי כל צרכי, אם אין נהנה מהם כגון ששכב על מטתו ערום, אינו מברך אותם.

וכתב עוד דהאידיג נהגו לברך אלו הברכות על הסדר אחר שנטל ידיו, דהא דאמרינן (פסחים ז.) כל הברכות כולן מברכים עליהם עובר לעשייתן, היינו ברכת המצות שאומר בהן וצונו צריך לברך להקב"ה תחילה על מה שציונו וקרבתו לעבודתו, אבל ברכה של הודאה ושבח כגון אלו יכול לברך אח"כ. עיי'.

אבל **הרמב"ם** כתב (פ"ז מהל' תפילה ה"ז טו) דברכות אלו אין להם סדר אלא מברך כל אחת מהן על דבר שהברכה בשבילו בשעתו וכו'. נהגו העם ברוב ערינו לברך ברכות אלו כולן זו אחר זו בבית הכנסת, בין נתחייבו בהן בין לא נתחייבו בהן, וטעות היא ואין ראוי לעשות כן, ולא יברך אדם ברכה אלא אם כן נתחייב בה.

וסברא שלישית מצינו **בכל בו** (סי' א) דכתב - אמנם פשט המנהג בכל הארצות האלו לאמרן על הסדר, וכן הנהיגו רב נטרונאי רב עמרם ושאר גאונים לסדר את כולם, אפי' לא עשה המעשה, שלא על עצמו בלבד הוא מברך, אלא על כל העולם מברך את ה' שעשה כל הטובות והחסדים האלו תמיד לכל.

ב. ולדינא כתב **הב"י** (סי' מ"ה) דכיון דאיכא פלוגתא במילתא, אין לברך ברכה אפי"כ נתחייב בה, ונראה דטוב לאומרה בלא שם ומלכות. וכ"כ לדינא **בשו"ע** (שם ס"ה) דכל הברכות האלו אם לא נתחייב באחת מהן כגון שלא שמע קול תרנגול או שלא הלך או לא לבש או לא חגר, אומר אותה בלא הזכרת ה'.

אולם **הד"מ** (שם) אחר שהביא דברי הכל בו דהמנהג לברך כולם וכדהנהיגו רב נטרונאי ושאר גאונים, כתב דנ"ל דאל ישנה אדם מן המנהג. וכן פסק **בהגהותיו** (שם ס"ה) דהמנהג דאפי' לא נתחייב בהן מברך אותן, ואין לשנות.

איברא דאע"ג דדעת המחבר דאין לברך אותן הברכות אפי"כ נתחייב בהם, מ"מ פשט המנהג אצל כל בני ספרד לברך כל הברכות על הסדר אע"ג דלא נתחייב בהם. ומקורו מדברי **האר"י** (שער הכוונות דף א' ע"ג, ופרי ג' חיים שער הברכות פ"א).

ג. והנה לענין ברכת שעשה לי כל צרכי ביוה"כ ובתשעה באב, לכאוי היה מקום לתלות הנידון במח' הזוכרת, דאם אינו מברך אלא כשנתחייב י"ל דאם אינו נועל מנעלים לא יברך, ואם מברך על מנהגו של עולם י"ל דיברך.

דעיידין **ברמב"ם** (שם ה"ה) דכתב דביוה"כ וט' באב שאין שם רחיצה אינו מברך על נטילת ידים ולא המעביר שינה. ומאידך **הריטב"א** (תענית ל) כתב להשיג על דבריו שכבר כתב בהל' יומא שאע"פ שט' באב אסור בנעילת הסנדל, חייב לברך שעשה לי כל צרכי, שכל אותן ברכות שתקנו חכמים ברכות של שבח הן, לפי שנוהגים באדם על הרוב, ואע"פ שלא שמע קול התרנגול מברך ברכה הנותן לשכוי.

אלא דלכאוי **הבכור** וסותר דברי עצמו, שהרי כת' דהיכן דליכא משום מצטער עתה אין פטור דמצטער ומו"מ היכן שעלה לביתו מחמת גשמים לא מטריחין ליה לחזור לביתו משום דהיכן דתדורו בעינן. ומאידך הביא דברי **הריטב"א** דאפי' לא ירדו גשמים עדיין, רק ראה שממשמים ובאים אינו חייב בסוכה. ומבואר דאף אם אינו מצטער עתה פטור. ושוב כתב ע"פ **המהרי"ל** דכל שלא הגיע הגשם למקומו חייב בסוכה ומשמע דאפי' עתידים להגיע אליו כיון שאינו מצטער עתה אינו פטור מהסוכה.

וגר' דיש לחלק בין אכילה לשינה, דאכילה אין בה צער כולי האי דהרי מיד שירדו גשמים יקום וילך ועל כן חייב כל זמן שלא הגיעו הגשמים למקומו, משא"כ שינה שצער גדול הוא לקום מחמת הגשם ולצאת מתוך שינה לביתו דבכה"ג פטור מלכתחלה דאפי' שאינו מצטער עתה אין זה בכלל כעין דתדורו ללכת לישון במקום שעתיד לרדת גשם.

מסקנא דיניא

א' מצטער פטור מן הסוכה, והיינו כשיש לו צער שבצאתו מהסוכה יצול מהצער. כגון שמצטער מפני הגשמים וכדו'. **ב'** אם יורדים גשמים בכמות המקלקלת המאכלים פטור מהסוכה. ואפילו לא היה שם מאכל כל שירדו גשמים שנראה באומד הדעת שאילו היה שם מאכל היה מתקלקל יכול לצאת. **ג'** היה אוכל בסוכה וירדו גשמים והלך לביתו, אין מטריחין אותו לחזור עד שיגמור סעודתו. וה"ה שירדו גשמים כשהיה בביתו ואכל בביתו אי"צ לפסוק סעודתו בביתו אלא גומר בביתו. **ד'** אם יורדים גשמים פטור מלישון בסוכה, ואפי' שלענין אכילה צריך לשער כדי שיתקלקל המאכל, בשינה אי"צ לשער כן דבגשמים מוטעים הוי צער לישן שם ויוכל לצאת, ולכן מיד כשירודים איזה טיפות על מטתו יוצא מסוכתו ולן בביתו, ואין להחמיר בזה ונקרא הדיוט אאי"כ אינו חושש לכל במעט טיפות. **ה'** היה ישן וירדו גשמים ונכנס לתוך הבית, ופסקו הגשמים, אין מטריחין אותו לחזור לסוכה כל אותו הלילה, אלא אם רשעו בביתו עד שיעלה עה"ש ועורר משנתו, ואי"צ להקיצו גם אין מחוייב לכיוון שעון מעורר או למנות שומר שיקיפוהו כשיאור היום. ובזמנו שדרך העולם לישון גם אחר שעלה עמד השחר נראה דרשאי להמשיך לישון בביתו אף אין הקץ על משנתו. **ו'** אם יודע שעתיד לרדת גשם, מ"מ חייב לאכול בסוכה על שיתחילו ירדת הגשמים במקומו, אולם אינו חייב לישון בסוכה בכה"ג אלא ישן בביתו מתחלת הלילה. ועי' **בשמעתא עמיקתא** גליין קצ"ו עוד בגדרי פטור מצטער.

☞ ☝

שכה לערב ע"ת כיצד מותר לו לבשל לצורך שבת

א. מלאכת אר"נ ביו"ט לצורך מוצאי יו"ט

איתא **בביצה** (יז) דאסור לבשל מיו"ט לחבר או מיו"ט לשבת. וכ"ש מיו"ט לחול דאסור. וכן פסקו **הטשו"ע** (רס"י תקפ). ואיתא שם (סו.) ליו"ט שחל להיות ער"ש לא יבשל בתחלה מיו"ט לשבת אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותר הותר לשבת. ועושה תבשיל לשם ערב מבעיו"ט וסומך עליו לשבת. וכן פסק **השו"ע** (ס"י תקכו). ועיי"ש (ט"ז ע"ג - ח) שכת' דמצוה על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו, כדי שישמך עליו מי שנתנס, אבל מי שאפשר לערב ולא יערב, אלא שרוצה לסמוך על עירובו של גדול העיר, אינו יוצא בו. וכת' עוד (ט"ז ע"ג) דמי שלא יערב, גם אחרים אסורים לבשל לו, וערב, ונתן אהרן אצל שיתן קמחו ותבשילו לאחרים שבמתנה (במשיכה לרשותם או בהגבהה בכל מקום) כו', ואם אין שם אחרים שעירבו י"א שמותר לאפות בצמצום פת א' ולבשל קדרה א' ולהדליק נר א', עיי"כ. ועיי"ש (ט"ז ע"ג) בענין לערב על תנאי ביו"ט א' עבור יו"ט ב'.

ב. מופיץ בקדירה שמבשל עבור יו"ט

איתא **בביצה** (יז) ממלאה אשה קדירה בשר אפי"פ שאי"צ אלא לחתיכה א'. וממלא נחתום חבית של מים אפי"פ שאי"צ אלא לקיתון א', אבל לאפות אינו אופה אלא מה שצריך לו, רשב"א אומר ממלאה אשה כל התנור פת מפני שהפת נאפת יפה בזמן שהתנור מלא אמר רב אבהו כרשב"א. **ופרש"י** ממלאה אשה קדירה וכו' דבחד טרחא סגי וכן בנחתום לגבי מילוי, עיי"כ.

וביאר **הר"ן** (ט: ביצה בר"ע ד"ה ומיהא) דאפי"פ דריבוי בשיעורים שכתב אסור מהי"ת (וי"א שהוא רק מדרבנן) שאינו יו"ט דמלאכת אוכל נפש הותרה בה וטעם לפי שאין המים יפסי שרי בלבד שיהא בטורח א' ותוספתו כמאור ועוד שרי להם לחכמים שכיון שאמרה תורה אך אשר יאכל לכל נפש לא הוצרכה לשקול ולדקדק שלא יבשל אלא המצטרך אליו בלבד ומשום הכי רבוי בשיעורא כל היכא דלא מפיש בטרחא שרי, אבל בשבת שהעיקר אסור אף תוספתו כמאור, עיי"ש.

והנהו כת' **המגיד משנה** (ק"ה פ"א ה"י) בשם **הרשב"א** (עבה"ק בית מועד ש"יב ס"א) ממלאה אשה קדירה וכו' כדי שיאכלו משמנים לפיכך יראה לי שאפי' ליתן בביצה חתיכה אחר שהינה הקדירה על בני האש מותר, עיי"כ. וכן פסק **הטור** (ס"י תקפ). וכת' **הב"י** שלמי רש"י שנתן טעם דהיתר הנ"ל דמשום דחד טרחא הוא כל כה"ג דהוי תרי טירחי נר' דאסור, ונקטינן כמאן דמיקל כיון דהוי מידי דרבנן, עיי"כ. ומ"מ אף לפי **הב"י** י"ל **דהרשב"א** מודה **לרש"י** שבמקום דהוי טרחא א' אפי' אם אין שיפור טעם בשאר הקדירה מותר, כמבואר גבי מילוי חבית של מים שכתב **הרב המגיד** (שם) בשם **הרשב"א** (שם) ובלבד שיתן את הכל קודם שהינה החבית על בני האש ע"י שהטעם לפי שאין המים יפסי ויתר כשיש הרבה בכלל. ועי' **בט"ז** (ס"ק א) שדחה דברי הגרי"ל ונקט דאין פלוגתא בין רש"י והרשב"א וגם לרש"י סברת הרשב"א נכונה, עיי"ש. ועי' **בשו"ע** (ס"י תקס"ט) א' שפסק שאסור לאפות או לבשל או לשחוט ביו"ט לצורך מחר, אבל ממלאה אשה קדרה בשר אפי"פ שאי"צ אלא לחתיכה א'. וכת' **המ"ב** (ס"ק א) דמ"מ הסכימו הרבה אחרונים דתוהו שרץ תאמר בפיה שמבשלת לצורך לילה מוטעם בביצה אינו נאסר עיי"ך, עיי"כ.

וכת' **במדרי"ג** (ביצה ס"י תרעא) שמי שלא יערב יבשל במעט קדירה א' ויותר לשבת, דבכה"ג אפי' לצורך חול שרי כדתניא ממלאה אשה קדירה וכו'. וכ"כ **הסמ"ק** (ס"י קצד). ועי' **בעל העיטור** (ח"ב הל' יו"ט מחלוקת ד' קמז ע"ד) דהדין כן דוקא קודם שאכלה. וכן נקטו **התוס'** (ביצה י"ג) בשם **ה"ר שמואל**. וכן דעת **הריב"ש** (ס"י רנד). וכן פסק **השו"ע** (ס"י תקכו ט"ז כא).

ג. מופיץ בקדרה אחרת וטועם מהא ביו"ט

ואיתא **בביצה** (יא) מולח אדם כמה חתיכות בשר בבת א' אפי"פ שאי"צ אלא לחתיכה א', רב אדא בר אהבה מערים ומלח גרמא גרמא. **ופרש"י** שלאחר שמלח זו לאכלה היום, אמר חברתה ערבה עלי לאכלה היום, וחוזר ומולחה. ועוד שינוי שם (יז) גבי הא דתניא מבשל הוא ליו"ט ואם הותר הותר לשבת ובלבד שלא יערים. **ופרש"י** ובלבד שלא יערים לאחר שבישל לצורך [יו"ט לא יערים] ולמר עוד אני צריך להזמין אורחים ויבשל תבשילין ויותרים לשבת.

וכת' **התוס'** (ק"ה מערים) שכן גליין העולם שמערימים וצולים התרנגולת ואוכלין ממנה מן הכבד, ומיהו **ה"ר שמואל** היה אומר דהיינו דוקא קודם אכילה אבל לאחר אכילה לא. וכ"כ **הגהות אשירי** שם (ס"י טו) וכ"כ **הרי"ז** (ח"ב נ"ד, לא ע"ג) ועיי"ש (מיד ח"ג לג:). שכתב מי שלא הניח עירובי תבשילין יכול לבשל ולאפות לצורך יום טוב ואוכל מכל מין ומין ואם יותר יותר.

אלא דעיי' **בתוס'** בדף י"ז ע"ב ד"ה ובבבד) שהקשו דמאי שנא הא דרב אדא דמערים ומלח גרמא גרמא מהא דמבואר לעיל דאסור לעשות בתיב דקרות, ותרצו דשאני התם דהוי עיבוד אוכלין בעלמא ומשום שמחת יו"ט היתירו דאי לאו הכי חיי' שמה יסרח הגשר ומיגע ולא שחטי, משא"כ בבישול דחמור גזר. וה"ה יכול לעשות תקנה עיי' עירוב תבשילין מבעו"י, עיי"כ. וכתב **הב"י** (שם) שמשמע מדבריהם דאפי' קודם אכילה נמי כל שמבשל קדירות יותר מכדי צורך היום הוי מערים ואסור, מיהו אם אוכל מעט מכל א' כיון דקודם אכילה הוא מבשלים אפשר דשרי כמבואר **בריו"ו הנ"ל**. **והב"י** (ס"י תקכו) הביא מוח' הנ"ל, במי ששכח לעשות עירובי תבשילין, אם רשאי לבשל בשתי קדירות קודם אכילה. **והשו"ע** (ס"י כא) פסק כדעה ראשונה בסתם לאסור ובשם י"א הביא דעת המתירין. אולם **המ"ב** (ס"י תקס"ט א) פסק **בהרי"ז** דזכולה לבשל הרבה קדרות ולאכול מכל אחת מעט.

ועי' **בב"י** (ס"י תקג אות ג) שכת' דאף למקילין היינו **דוקא בכה"ג שצריך לאכול ממנו קצת ואף כשיש לו תבשילין הרבה** מ"מ הוא בכלל צריך כיון שדעתו היא מתחלה כדי לאכול משמנים שחרית, אבל בלא"ה הוי הערמה ואסור. והרבה טועין בפשט זה לבשל לצורך הלילה בקדרה א' ואח"כ בסעודת שחרית נוטנין גם אותו תבשיל על השולחן ואוכלין ממנו קצת והוא איסור גמור. **והמ"ב** (ס"י א) דחה דבריו, ולמעשה הכריע בשמירת רשיון ליו"ט שני שהמנהג להקל אי"צ לטנות המנהג, אבל מו"מ לחול שאין מנהג להקל יש להחמיר. **והא"ר** (אות ג) כת' שפלוגתא זה הוא מפורש **בשו"ע** (ס"י תקכו ט"ז כא), ועיקר כסברא ראשונה שם ולהחמיר. **והמאמר' והבית מאיר** נקטו **כהמ"א**. וכן מבואר **בט"ז** (ס"ק ג) ונקט דדוקא שבמשל לצורך לילה מין אחר שלא מאותו מין שבישל לצורך שחרית, דאז מהני מה שטועם משבשרית. ועי' **במ"ב** (ס"י תקג ס"ק א') שכת' **שמהמ"א** (ס"י תקכו ס"ק כד) מוכח כן דעיי' בדעת **הרמ"א** דאפי' אי"צ לאכול ורק שטועם מעט מכל צדקה כדי שיהיה לו מותר לבשל.

והכרעת **המ"ב** (שם ס"ק ז וס"ק יא וס"ק יב) תקכו ס"ק סח) דהמחמיר שלא לבשל לצורך הלילה בקדרה בפני"ע אלא באותה קדרה שמבשל לצורך סעודת שחרית הוא מרבה בה לצורך הלילה תעי"ב. ומ"מ מנהג העולם להקל (אם לא אכל סעודת יו"ט) מיו"ט א' ליו"ט ב' או לשבת, אבל מיו"ט לחול יש לזהר. ועיי"ש (ס"ק ז) שסתם החמיר דאף למקילים אין להקל לעשות אלא שתי מינים שונים.

מסקנא דיניא

א' מי ששכח לעשות עירוב תבשילין ואין מי שעשה עבורו יכול לסמוך על רב העיר שעירב עבור העיר, ובתנאי שלא נמנע מלערב בעצמו מחמת שפיעה. **ב'** אם לא עירבו עבורו כלל, כשם שאסור לו לבשל לעצמו לצורך מחר כך אסור לבשל לאחרים, אפי' בביתם, וגם אחרים אסורים לבשל לו. על כן יתן קמחו ותבשילו לאחרים שעירבו במתנה (במשיכה לרשותם או בהגבהה בכל מקום) והם אופים ומבשלים עבורו, ואם אין שם אחרים שעירבו י"א שמותר לאפות בצמצום פת א' ולבשל קדרה א' ולהדליק נר א'. **ג'** כמ"כ יכול לבשל עיי' רבוי בשיעורים, והיינו עיי' הוספה על הקדרה שמבשל לצורך יו"ט אם עדיין לא אכל סעודת יו"ט. ואם אין בידו לעשות כן רשאי להערים לבשל כמה קדרות מטעמים שונים, אם עדיין לא אכל סעודת יו"ט, ויטעם מכולם ביו"ט.

אלא דלא"כ ביו"ט אמאי לא הזכיר הרמב"ם בדבריו ברכת שעשה לי כל צרכי. וי"ל דשאני נעילת הסנדל דיכול לנעול מנעלים שאינם של עור. וכ"כ **בתשב"ץ** (ח"ב סי' ס"ג) דיכול לברך כיון שאינו אסור אלא בסנדל של עור, ואם רוצה לנעול סנדל של שעם הרשות בידו. [אלא דשם אין לחלוק על דברי הרמב"ם, אולם הרמב"ם לא הזכיר כלל ברכת שעשה לי כל צרכי גבי יוה"כ]. ואפשר דלזה רמז הריטב"א שם דאחר שכתב דבריו הנ"ל כתב "ואיסור נעילת הסנדל אינו אלא בדבר של עור או שהוא מחופה עור". וכיוצ"ב כתב **הברכ"י** (ישורי ברכה ס"י מ"ו אות ג') משמיה דמהר"ר יצחק הלוי בתשובה כת"י, דאבל מברך לכו"ע ברכה זו לפי המנהג שלובש מנעלים של לבדים.

ויעוי' עוד **בלבוש** (ס"י תקנ"ד ס"י) דכתב דאפי"פ שנעילת הסנדל אסור בטי באב, מברכין שעשה לי כל צרכי. ובהג"ה ציין לדבריו שבס"י תרי"ד ס"ג וס"י מ"ו ס"א וח'. והיינו דבס"י תרי"ד כתב דאם ירדו גשמים והוא איסטניש המצטער ללכת יתף בדרך, וכן במקום סכנת עקרב רשאי לנעול מנעלים. ובס"י מ"ו ביאר דברכות אלו נתקנו על מנהגו של עולם.

והדברים מפי **ברא"ש** ביומא (פ"ה אות ג') וז"ל ואיכא מאן דאמר דאינו מברך על נטילה ביוה"כ וט' באב, ואינו מברך שעשה לי כל צרכי, מפני שאסור בנעילת הסנדל, ומסתברא כיון שבידו וברשותו הו' לעולם כגון מפני סכנת עקרב מותר לברך כסדר כל השנה כולה, ולא דוקא מסיים מסנאי, כי היכי דלא שמע קול תרנגול מברך שבידו הוא. וכיוצ"ב כתב **בטור** (ס"י תרי"ג) משמיה ד**העיטור** (הל' יוה"כ) דמסתברא כיון שבידו וברשותו הוא לנעול משום סכנת עקרב יכול לברך. וכן נקט **ליניא במשנ"ב** (ס"י תקנ"ד ס"ק ל"א) דאפי"פ שאסור בטי' באב וביוה"כ בנעילת הסנדל, מ"מ הסכימו הרבה אחרונים שיוכל לברך ברכת שעשה לי כל צרכי [וציין **בשה"צ** (ס"ק ל"ט) לדברי הפמ"ג שכתב שכן נוהגים].

אולם **בשער הכוונות** (דף א' ע"ג) אפי"פ דכתב דכל הברכות הללו חייב אדם לסדרם בכל יום אפי"פ שלא בתחילת בהם, מ"מ כתב להדיא דבטי' באב וביוה"כ שכל העולם הולכים יתחפס' על יברך ברכת שעשה לי כל צרכי. וכתב **החיד"א** (ישורי ברכה ס"ד) דכן נהגו. וחזר ושנה דבריו אלו בספרו **קשר גדול** (ס"י ה' ס"ט"ט) דכן מנהג הלולכים אחר עקבות האר"י... וכן העלו **ליניא הגר"ח פלאגי** (כ"פ החיים ס"י ט' ס"יא), ו**הבן איש חי** (ש"יר פרשת וישב ס"ט) ו**הגרי"ח סופר** (כ"פ החיים ס"י מ"ו ס"ק י"ז).

ואף **במעשה רב** (ס"י טו) כתב דביום כיפור אין אומרים ברכת שעשה לי כל צרכי, אלא דשם הוסיף וכתב דאף ברכת המעביר חבלי שנינה לא יברך, אלא יאמר אותן בלילה תיכף שנועל מנעליו וכשרוץ מניו. **העולה לזינא** - א. נקטינן דברכות השחר נתקנו על מנהגו של עולם, ועל כן אף אם לא שמע קול תרנגול ולא נעל מנעלים וכיוצ"ב, מברך כל הברכות. **ב.** בטי' באב ויוה"כ יכול לברך ברכת שעשה לי כל צרכי, כיון דנתקנו על מנהגו של עולם, ועוד דרשאי לנעול מנעלים שאינם של עור, ופעמים אף רשאי לנעול מנעלים של עור כגון במקום סכנת עקרב וכיוצ"ב. ג. אולם לדעת האר"י אין לברך ברכת שעשה לי כל צרכי בטי' באב ויוה"כ, וכן דעת רבים מופסקי ספרד. וכן דעת הגר"ח [אלא דלדעתו אף ברכת המעביר חבלי שינה לא יברך].

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלזלי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

דרך קנית הענוה

דרך נוספת לקניית הענווה, כותב **השפתי חיים** (מידות ועבודת ה' ח"א עמי קכ"ג), שעל האדם לדעת שהוא משוחד מעצמו מכח יצר ההתבלטות, כל מעלה קטנה שבו נראית בעיניו גדולה ובלוטת, כבר נראה לא שהזאת ראוי לכל שבח והתהילה, ולעומת זאת מעלות הזולת מתקטנות בעיניו עד שאין נחשבות בעיניו לכלום. וכן הדבר לגבי חסרונותיו וחסרונות הזולת, את חסרונותיו הוא מקטין בעיניו עד למיניגמום, ואילו חסרונות הזולת, גם אלו הקטנים נראים בעיניו גדולים ובלוטים. והמבט צריך להיות הפוך, להגדיל מעלות הזולת, ולהקטין את מעלות עצמו, ואדרבא עליו לדעת כמה הוא עדיין רחוק מהשגת השלימות, וגם אותם הערכים ומעלות שכבר השיג הם הישגים קטנים שאין במה להתגאות בהם.

נערך מתוך ספר "עבודת הפרשה" לשמיעת השיעורים בטל. 073-371-8708

✉ להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il

לע"נ הרב מרדכי מנחם מנדל בן אברהם יעקב זצ"ל | © שמעתא עמיקתא – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503